

Nemzetközi olvasáskutatás az elmúlt évtizedben a Kecskeméti Főiskola Tanítóképző Főiskolai Karán

Szabó Ildikó

Idegennyelvi és Továbbképzési Intézet, Kecskeméti Főiskola Tanítóképző Főiskolai Kara

Absztrakt

Különböző típusú szövegek olvasásának és megértésének képessége alapvetően fontos ahhoz, hogy sikeresek legyünk a társadalomban, a kulturális életben illetve a szakmánkban. Habár a legtöbb tizenéves rendelkezik ezzel a kompetenciával Európában, egynegyedük nem éri el a minimumkövetelményeket az iskolai tanulmányaik végére. Ennek a társadalmi problémának a sürgős megoldása végett az Európai Bizottság tendereket írt ki az okok felkutatása és a probléma megoldása céljából. A Kecskeméti Főiskola Tanítóképző Főiskolai Kara az első nemzetközi kutatásba a témában 2006-ban kapcsolódott be (ADORE) jó iskolai gyakorlatokat keresve. Ezt követte gyakorló tanárok számára továbbképző kurzus megírása és implementálása (BaCuLit), melynek folytatása egy nemzetközi egyesület megalapítása lett, és a téma PhD-kurzusokon való vezetése (ISIT), Jelenleg egy újabb beadott pályázat (EuLit) elbírálása van folyamatban Európai Olvasáskutatói Hálózat létrehozása céljából.

Abstract

Reading and understanding texts of all kinds form a basic competence for participating in social and cultural life and for being successful on a job. Although most European adolescents have adequate reading competences at their disposal by the end of school, about a quarter of them cannot meet the minimal standards. The urgency of this societal problem has induced the European Commission to invite tenders to find reasons for this phenomenon and give ideas how to handle and solve the problem. Kecskemét College Teacher Training Faculty entered the first international project in the field in 2006 (ADORE) looking for good school practices all over Europe. It was followed by designing and implementing an in-service teacher training course (BaCuLit), of which follow-up is an international association to promote this knowledge among PhD-students (ISIT). At the moment we are in the process of writing a proposal of European Literacy Network (EuLit).

Kulcsszavak: olvasási nehézséggel küzdők, tantárgyi literáció, tanártovábbképzés, kutatási hálózat

Keywords: adolescent struggling readers, subject area literacy, in-service teacher training, research network

1 Bevezetés

A Kecskeméti Főiskola tanítóképző Főiskolai Kara testületként 2006-ban kapcsolódott be nemzetközi olvasástanítási kutatásba az ADORE projekt tagjaként. Azóta a kutatócsoport (Steklács János, Szabó Ildikó, Szinger Veronika) feltérképezte a jó literációs gyakorlat

jellemzőit elérhetővé téve azokat gyakorló tanárok számára egy továbbképzés keretében (BaCuLit), és a téma nemzetközi kutatóhálózatának (EuLit) tagjaként az eredmények disszeminálása is folyamatos feladat (ISIT).

2 Kutatási témák és módszerek

2.1 Az ADORE projekt

Az ADORE-projekt kutatást végzett a tizenéves olvasási nehézségekkel küzdők olvasástanítását illetően 11 európai országban, valamint kereste az ezen tanulók fejlesztésében jónak bizonyult, hatékony gyakorlatokat, bevált módszereket. A projekt résztvevői egyetemek és pedagógusképző főiskolák olvasáskutatói voltak az alábbi országokból: Ausztria, Belgium, Észtország, Finnország, Németország, Magyarország, Olaszország, Norvégia, Lengyelország, Románia és Svájc.

Az ADORE-projektet kimondottan a bemenet érdekelte. Azt kérdeztük, melyek annak a jó gyakorlatnak az összetevői, amelyek segítik az olvasásban gyengén teljesítőket. A projekt főként az állami középiskolák (beleértve szakiskolákat is), általános iskolák felső tagozatának oktatási gyakorlatára összpontosított, tehát nem foglalta magában az olvasásfejlesztést minden évfolyamon. A kutatás középpontja az az elképzelés, hogy az olvasási nehézségekkel küzdők tizenévesek jól irányított, hosszú távú intézkedéseket kívánnak az oktatási intézménytől, és nem lehet a problémát rövid távú olvasási kampányokkal megszüntetni. A legfontosabb eredményeket a jó gyakorlat 13 kulcselemként és egy főcélként lehet összegezni, melyeket részletesen a 2010-ben megjelent ADORE könyv ismertet.

2.1 A BaCuLit projekt

Ez a Comenius projekt a nemzetközi ADORE-kutatás: „Olvasási nehézségekkel küzdő tizenévesek tanítása – Európai országok hatékony gyakorlatainak összehasonlító tanulmánya” eredményeire épít, melyet az Európai Socrates Program támogatott 2006-tól 2009-ig. A BaCuLit-projekt célja az volt, hogy kifejlesszen, értékeljen és megvalósítson egy Alaptanmenetet gyakorló tanárok továbbképzésére az olvasás mint osztályterületi feladat tanítására felső tagozaton és középiskolában (angolul Basic Curriculum for Teachers' In-service Training in Content Area Literacy in Secondary Schools [BaCuLit], innen származik a projekt rövidítése is). A cél megvalósítása érdekében 10 egyetemről és tanártovábbképző intézményből Európa 7 országából dolgoztak együtt partnerek, munkájukat 2 amerikai szakértő felügyelte és konzultálta (a projekt időtartama: 2011. január – 2012. december).

A projekt a tanulási készségek témakörét is érintette, de az olvasási készségekre összpontosított elsősorban. Szándéka, hogy a felső tagozaton és középiskolában tanító tanárok szaktudását bővítse azzal a szakértelemmel, amely tanítványaik olvasási folyékonyságának, olvasási szokásainak és az egymástól különböző szaktantárgyi szövegek szövegértési stratégiáinak fejlesztéséhez szükséges, valamint segítsék őket abban, hogy magukról olvasóként és tanulóként stabil énképük legyen. E tekintetben a legsürgetőbb feladat az úgynevezett „tantárgyspecifikus olvasás” vagy az „olvasás mint osztályterületi feladat” megvalósítása. A tantárgyspecifikus olvasás kifejezés a tanároknak azon kompetenciájára utal, hogy az olvasás/írás/tanulás tanítása nemcsak az alsó tagozatos anyanyelvi órák feladata, hanem minden tantárgyé, minden iskolai szinten. A projekt „sokszorosító és követéses megközelítés”-t alkalmazott, amely azt jelenti, hogy először a tanártovábbképző személyeket

képeztük, és azután őket segítettük az első tanársoportok tanításában, valamint az osztálytermi gyakorlatok megkezdett változásainak fenntartásában

Az alaptanmenet meghatározta azt a minimális tudást, amelyet az EU-ban valamennyi felső tagozatos illetve középiskolai szaktanárnak birtokolnia kell az egyes tantárgyakra vonatkozó olvasási készségeket illetően. A program 6 modulból állt (egy modul a magyar csoport fejlesztett ki), tartalmaz tananyagot, az egyes tanárok osztálytermi gyakorlatának továbbfejlesztésére alkalmas feladatokat és online segítségnyújtást. Habár az alaptanmenetet csak 6 európai országban próbálták ki, mégis meghatározta gyakorló pedagógusok számára a minimum szintet a tantárgyspecifikus olvasást illetően.

A BaCuLit projekt egy teljesen komplett tananyagot készített el, mely a kurzushoz tartozó PPT diákat, tanári munkafüzetet, tréner kézikönyvet tartalmaz, minden egységhez részletes óratervezettel, elméleti háttérinformációval. A modulokban vannak kötelező és opcionális tartalmak, így a nemzeti viszonyokhoz, az eltérő oktatási feltételekhez, a különböző tantestületi és egyedi tanári igényekhez rugalmasan igazítható a kurzus.

A BaCuLit projekt az oktatáspolitikai döntéshozókat valamint a tanárképzésért felelős személyeket célozta meg. Azonban az elsődleges célcsoport azok a felső tagozaton tanító szaktanárok, akik azért vettek részt a BaCuLit-kurzuson, hogy saját szaktárgyi módszertanukat fejlesszék vagy később BaCuLit-trénernek legyenek. Végül a diákok lesznek a hasznélvezői tanáraik szakmai fejlődésének, hiszen ők lesznek azok, akik tudni fogják, hogyan irányítsák a szövegértési feladatokat. Továbbá a projekt tanártovábbképző intézmények és döntéshozók számára olyan kipróbált és mérések során javított alaptanmenetet kínál, mely lehetővé teszi az olvasási nehézséggel küzdő tizenévesek számának csökkentését.

A projekt utolsó fázisában 12 partner 7 országból megalapított egy bejegyzett non-profit BaCuLit Egyesületet (www.baculit.eu), mely tudósok, tanártovábbképzők és döntéshozók közös platformjaként a BaCuLit eredményeket a tanárképzésben, elsősorban a tanárok szakmai továbbképzésében kívánja felhasználni. Az egyesület megalakuláskor azt a célt tűzte ki magának, hogy olyan legális testületet hozzon létre, mely jogosan birtokolja a projekt keretében kidolgozott szellemi tulajdont, beleértve a „BaCuLit” védjegyet kiadási jogokat. A BaCuLit Egyesület magas minőséget garantál, habár a különböző országokban eltérő módon kerülhet bevezetésre (pl. továbbképzésben vagy főiskolai/egyetemi módszertani képzésben).

2.3 Az ISIT projekt

Az ISIT projekt a 2020-as Oktatási és Képzési Teljesítményértékek, valamint Az Írás-olvasás Kiemelt Szakértői Csoportja (HLGEL 2012) által megfogalmazott két különösen fontos szükséglet kielégítésére vállalkozik:

- a) az alacsony literációs készségek problémája több európai országban
- b) a tanárok folyamatos szakmai továbbképzésének (CPD) nem kielégítő volta az Európai Unióban.

Ezért az ISIT két célt tűzött ki:

- a) konkrét cél: 30 tanárképzéssel foglalkozó szakember továbbképzése a tantárgyi (tartalomközpontú) írás-olvasás (CAL) területén 3 európai országból
- b) általános cél: példák elemzése arra vonatkozóan, hogy az újdonságokat hogyan lehet megvalósítani a szakmai továbbképzések eltérő nemzeti struktúrájában.

A projekt újszerű aspektusa a két cél hatékony összekapcsolásában rejlik. A projekt a sokszorosító megközelítést követi: A tanárképzéssel foglalkozó szakemberek továbbképzésével (szűk célcsoport) eljutunk a felső tagozatos és középiskolai tanárokhoz

(második célcsoport), ami pozitív hatással lesz az alacsony literációs készséggel rendelkező tanulók hosszútávú célcsoportjára (legtágabb célcsoport).

Az ISIT a BaCuLit Comenius projekt eredményeire épül (az ehhez kapcsolódó anyagokat lásd ezen a weboldalon a www.baculit.eu alatt), és a tanárok folyamatos szakmai továbbképzéséhez egy általános tantervet kínál a tantárgyi olvasásfejlesztés területén, beleértve a kurzusanyagokat és a trénerek kézikönyvét. Az ISIT célja ennek a koncepciónak a megvalósítása Németország, Magyarország és Románia továbbképzési rendszerében, ahol összesen 30 tanárképzési szakember 25 különböző képzőintézményből ismerkedhet meg a tantárgyi (tartalomközpontú) írás-olvasás tanításával, és kiemelten a BaCuLit tantervvel.

A projekt egy akciókutatási megközelítést képvisel, ami azt jelenti, hogy a kutatás nem válik külön a gyakorlattól. Ezért a trénerek a kutatókkal együtt fogják elemezni a tantárgyi írás-olvasás kurzusok megvalósításának lépéseit és akadályait intézményeikben. Az ISIT szándékában áll feltárni a tanártovábbképzésbe bevitt újdonságok általános lehetőségeit és akadályait ebben a három országban.

Minden törzspartner országban (Németország, Magyarország, Románia) egy Információs Nap kerül megrendezésre 2014 januárjában, ami a tanártovábbképző intézmények döntéshozóinak szól. Ezeknek az infó-napoknak a célja tanárképző szakemberek meghívása egy tantárgyi (tartalomközpontú) írás-olvasás kurzusra. A trénerek képzése egyrészt egy nemzeti hagyományos és on-line oktatási formát egyaránt alkalmazó (blended-learning) kurzus keretében történik, ami két egynapos szemináriumból, és egy háromnapos e-learning kurzusból áll, valamint lesz egy közös egyhetes nemzetközi nyári egyetem Németországban, 2014 augusztusában.

Részben átfedésben ezzel a képzési kurzussal, a 30 tréner elkezdni tervezni a tantárgyi írás-olvasás elemeinek integrációját intézményeik szokásos programjaiba és szolgáltatásaiba. Egy félig strukturált beszámoló alapján írnak egy megvalósítási naplót, amelyben dokumentálják a megvalósított lépéseket, és azokat az akadályokat, amelyekkel szembetalálták magukat. A nemzeti koordinátorok elemzik és összegzik ezeket a jegyzeteket, megvitatják nemzeti szinten, valamint egy nemzetközi találkozón is. A trénerek naplójának elemzése három nemzeti megvalósítási jelentést, valamint egy végső összehasonlító megvalósítási beszámolót fog eredményezni, amely általános következtetéseket von le a tanárok szakmai továbbképzésében az újdonságok bevezetésekor alkalmazott megvalósítási stratégiákról.

2.3 Az EuLit projekt

Az Európai Literációs Hálózat (European Literacy Network) gondolata abból a szándékból ered, hogy legyen egy olyan ernyőszervezet, mely egyesületeket, alapítványokat, kutatóközpontokat foglal magában, melyek közös célja, hogy erősítse a társadalmi köztudatban a literáció fontosságát, felhívja a figyelmet azokra a lehetőségekre, melyek a javítás terén rendelkezésre állnak. A tudatosság hangsúlyozásán túl információt gyűjt és elemez helyi, területi, országos és nemzetközi szinten a literációs politikáról, valamint elősegíti a jó gyakorlatok közzétételét, hozzájárul a tapasztalatcseréhez a szakmában. A hálózat kulcsszerepe abban lesz, hogy támogatást nyújt a részt vevő országok számára az Oktatási és Képzési (ET2020) teljesítményi szint eléréséhez, mely szerint a cél az, hogy az olvasás terén alacsonyan teljesítő 15 évesek száma kevesebb, mint 15 % legyen 2020-ra.

Elemezni fogjuk a helyi, területi, országos és nemzetközi literációs politikát, valamint konzultálunk róluk azért, hogy az egyes országok kampányát koordináljuk. Szoros együttműködésben dolgozunk az Európai Bizottsággal valamint az egyes országok oktatási minisztériumaival, valamint egyéb szervezetekkel, hogy az egyes nemzetek literációs

politikájára befolyással legyünk, javaslatot tegyünk jövő kutatási területeit és beavatkozási terveit illetően.

A célunk olyan hálózat létrehozása, amely lehetővé teszi, hogy a kulcsfontosságú üzeneteket Európaszerte minden releváns intézménnyel megosszuk, hosszú távú stratégiát kínálva ösztönözzük tagjainkat a literáció és az olvasás népszerűsítésére különböző tevékenységeken keresztül.

3. Összefoglalás

A Kecskeméti Főiskola Tanítóképző Főiskolai Karának literációra vonatkozó kutatásai tudományos bizonyítékot szolgáltatottak az olvasási nehézségekkel küzdő tizenévesek problémáiról, hozzájárultak a tanárok szaktudásához a tantárgyi olvasástanítást illetően, valamint a témát széles körben tették ismertté a projektek eredményeinek közzététele révén. A célunk, hogy megváltoztassuk a tanárok nézetét arról, mit jelent hatékony szaktanárnak lenni. Ha a diákok tudják, hogyan alkalmazhatják az írást és az olvasást adott tantárgyi tartalom megtanulásában, sikeresebb tanulók lesznek, s ez mind a tanárok, mind a diákok számára sikerélmény lesz.

Irodalomjegyzék

- [1] Garbe, Christine / Holle, Karl / Weinhold, Swantje (Eds.): *ADORE – Teaching Struggling Adolescent Readers in European Countries. Key Elements of Good Practice*. Lang: Frankfurt/M, et al. 2010.
- [2] Steklács, J.- Szabó, I.- Szinger, V.: *Olvasási nehézségekkel küzdő tizenévesek tanítása az Európai Unióban. (ADORE jelentés)*. www.nyelvpedagogia.hu 2010. 4 szám.
- [3] Steklács, János-Szabó, Ildikó: *Karakter munkafüzetek (szövegértési képességek fejlesztése olvasásstratégiai módszerrel)*. In: Erdei Ferenc VI. Tudományos Konferencia. II. kötet pp. 103-108. Kecskeméti Főiskola Kertészeti Főiskolai Kar, 2011. ISBN: 978-615-5192-00-5 II. kötet.
- [4] Szabó Ildikó, Szinger Veronika, Steklács János (2011): *Basic Curriculum for Teachers' Professional Development in Content Area Literacy in Secondary School*. In: Hegedűs Orsolya, Psenaková Ildikó ed.: *Science for education - Education for Science I*. Constantine University, Nitra, Slovakia, pp: 217-222.
- [5] Steklács, János - Szabó, Ildikó - Szinger, Veronika: *Nemzetközi BaCuLit-projekt az olvasáskészség össztantárgyi fejlesztéséért*. In: *Könyv és Nevelés XIII. évf. 2011/3. szám* pp. 41-48

Szerző

Dr. Szabó Ildikó: Kecskeméti Főiskola Tanítóképző Főiskolai Kara, Idegennyelvi és Továbbképzési Intézet. Kecskemét Kaszap u. 6-14. 6000, Magyarország. E-mail: balazsne.ildiko@tfk.kefo.hu